

Батейко В. С.
Корогодова О. О.

канд. економ. наук
ORCID ID: 0000-0003-2338-365X

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЩОДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ

ON THE ISSUE OF RESEARCH OF YOUTH LABOR MARKET REQUIREMENTS

У статті висвітлено етапи становлення, розвитку та сучасного стану потреб молодіжного ринку праці. Розглянуто спектр професій минулого періоду та здійснено огляд перспективних професій майбутнього. Перераховано види професійної зайнятості, що втратили сенс завдяки досягненням науково-технічного прогресу. Представлено перелік сучасних професій, що у найближчий час втрачатимуть актуальність. Встановлено, що проблеми конкурентоспроможності молодих фахівців на ринку праці потребують подальшого дослідження, у зв'язку із необхідністю конкретизації заходів працевлаштування молоді. Зазначено, що молодіжний ринок праці характеризується значними оновленнями, що пов'язані з реформами у сфері освіти, підготовки кадрів та тенденціями інтелектуалізації, гуманізації, мобільності праці. Наведено основні чинники, певні умови та існуючі методи вибору професій для старшокласників. Розглянуто концептуальні основи професійної мотивації студентів для підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності на вітчизняному ринку праці. Висвітлено аспекти формування механізму регулювання процесів вибору професійної зайнятості майбутніх фахівців, підкреслено важливість розвитку підприємницького мислення у молоді. Наведено підходи до формування професійної компетентності майбутніх фахівців у відповідності до сучасних тенденцій світового ринку праці. Зазначено завдання вищої школи для покращення професійної орієнтації студентів. На основі конструктивного осмислення концептуальних положень управління професійною мотивацією обґрунтовано розвиток основ формування професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах швидкого оновлення рівня розвитку молодіжного ринку праці. Надано рекомендації стосовно вибору спеціальностей в умовах сучасного стану потреб молодіжного ринку праці в Україні. Акцентовано увагу на певних кар'єрних мотивах потенційних робітників, які мають бути враховані з боку працедавців, що діють на молодіжному ринку праці. Розглянуто умови формування конкурентоспроможної особистості на світовому ринку праці.

Ключові слова: потреби молодіжного ринку праці, професійна зайнятість, вибір професії, огляд перспективних професій, професійна мотивація, професійна компетентність, конкурентоспроможна особистість.

The formation, development and requirement of present scope of professions are reviewed and systematized. A large number of professions in last and future periods are analyzed. Types of professional employment that have lost their meaning through the achievements of scientific and technological progress are named. The list of modern vocations that will lose their topicality in near future is made. It has been established that the problems of the competitiveness of young

specialists in the labor market require further research, in connection with the need to specify the employment of young people. The factors, conditions and methods of choosing professions for pupils are presented. It is noted that the youth labor market is characterized by significant upgrades related to reforms in the field of education, training and trends of intellectualization, humanization, and labor mobility. The conceptual bases of professional motivation of students for raising the level of competitiveness on the domestic labor market are considered. The aspects of forming a mechanism for regulating the processes of choosing professional employment of future specialists are highlighted, the importance of developing entrepreneurial thinking in youth is emphasized. The approaches to the formation of professional competence of future specialists in accordance with the current trends of the world labor market are presented. The tasks of higher education are highlighted to improve students' professional orientation. On the basis of constructive understanding of the conceptual provisions of the management of professional motivation, the development of the basis for the formation of professional competence of future specialists in the conditions of a rapid renewal of the state of the youth labor market has been substantiated. The recommendations concerning the choice of specialties in the conditions of the current state of youth market needs in Ukraine are given. The attention is focused on certain career motives of potential workers, which should be taken into account by employers operating on the youth labor market. The conditions of formation of a competitive personality on the world labor market are considered.

Keywords: Requirement of the youth labor market, professional employment, career choices, review promising professions, professional motivation, professional competence, competitive personality.

Вступ. Потреби молодіжного ринку праці підлягають частим змінам тенденцій. Інтелектуалізація та гуманізація праці, глобалізація економічної діяльності та інформатизація суспільства ставлять виклики перед майбутніми фахівцями. За статистичними даними, століття тому існували спеціальності, які зараз зникли з ринку праці через незатребуваність; популярність актуальних на сьогодні професій через декілька років почне спадати; науково-технічний прогрес призведе до появи нових видів професійної діяльності та зникнення морально застарілих спеціалізацій.

До дослідження проблемних питань, які пов'язані з ринком праці та розвитком професійних компетенцій особистості, зверталось багато вчених, серед них Балан М. [1], Гриньова В. М.[2], Даниленко Г. М. [3], Лозовецька В. Т. [4], Шейн Е. Х. [5] та інші. Однак у їхньому методологічному доробку залишаються дискусійними питання, присвячені розвитку молодіжного ринку праці.

Постановка завдання. Представляє інтерес історично-логічне дослідження ринку праці та огляду актуальних професій в минулому, на сучасному етапі та у майбутньому періоді.

Методологія. Для проведення дослідження використано методи аналізу, синтезу, порівняння, поєднання історичного і логічного.

Результати дослідження. Молодіжний ринок праці характеризується значними оновленнями, що пов'язані з реформами у сфері освіти та підготовки кадрів та доступу до ресурсів працедавців. У сучасній

європейській дійсності молодіжний ринок праці зазнає змін на користь тимчасовим або строковим трудовим договорам/контрактам та тенденції змінювати роботу багато разів протягом активного професійного життя [1]. В той же час власне спектр видів професійної діяльності значно змінився за останні сто років. Близько 600 професій у всьому світі вже зникли і ще біля тисячі видів зайнятості зазнали змін. Науково-технічний прогрес вплинув на ці процеси на молодіжному ринку праці. Так, у таблиці представлені деякі види професійної зайнятості, що зникли більше 100 років тому:

1. Щурологи – особи, робота яких полягала в тому, що вони перебували в будинках у знатних людей і ловили там щурів, мишей і інших гризунів.
2. Крижані люди – це люди, які кололи лід на озерах чи річках та реалізовували його з метою збереження продуктів харчування. Ця професія відійшла в минуле з появою холодильників.
3. Людина-будильник – персона, яка повинна була будити людей на роботу, що стало актуальним у роки промислової революції.
4. Ліхтарник – ця робота мала досить велику популярність до появи електричних ліхтарів.

Таблиця - Перелік видів професійної зайнятості

№ п/п	Професії, які зникли близько 100 років тому	Професії майбутнього
1	Щуролов	Геронтолог
2	Крижана людина	Доглядальниці
3	Людина-будильник	Фахівець з альтернативних джерел енергії
4	Ліхтарник	Журналіст-блогер
5		Генетик-селекціонер
6		Експерт з розвитку територій

* за даними [7], [10]

Нові технології стають все більш популярними, і це призводить до того, що на ринку з'являється все більше нових видів професійної діяльності з одночасним зникненням існуючих спеціальностей.

У [9] представлено довідник по спеціальностях, які мають велику вірогідність зникнення до 2030 року та видів професій, що наберуть найбільшої популярності. За даними із зазначеного джерела, під загрозою вже опинилися професії, що пов'язані зі систематизацією даних – цих працівників найлегше замінити автоматизованою системою.

Також закінчення кар'єри в найближчому часі може чекати на стандартних перекладачів, кошторисників, документознавців та архіваріусів, нотаріусів. В списку тих, що зникають, знаходяться такі професії, як лікар-діагност, диспетчер, турагент, ріелтор. Окрім того, в зоні ризику традиційно

знаходяться економісти, менеджери і бухгалтери. В час стрімкого розвитку систем навігації може зникнути через незатребуваність така професія, як штурман або льотчик-випробувач. Каскадери і дублери також втрачають свою популярність через сучасну систему комп'ютерної графіки. Розвиток нових технологій не знищує всі професії, проте деякі спеціальності швидко виникають та швидко зникають, навіть після того, як їх зі значним запізненням включають в програму навчання ВНЗ. Це стосується тих професій, що є актуальними на певному етапі розвитку суспільства [6-10].

Ми не поділяємо думку про те, що вже у найближчий час роботи та машини замінять всіх співробітників. Попитом користуватимуться ті особистості, які мають гнучке мислення, вміють і можуть орієнтуватися у великому обсязі інформації і готові вчитися чомусь новому протягом свого життя. Проводяться дослідження стосовно напрямів кваліфікації, що треба обрати для підвищення власної конкурентоспроможності на ринку праці протягом всієї кар'єри.

Наведемо декілька прикладів сучасних професій, що за даними фахівців [6-10], будуть залишатися актуальними ще десятиліття:

- Інженери. Відкриття нових великих підприємств потребує спеціалістів.
- Фахівці в сфері ІТ. Потреби в цієї спеціалізації важко переоцінити, тому що все більше галузей життя людей стають комп'ютеризованими. Значний попит на цю професію сьогодні обумовлений високим рівнем заробітної плати та невеликими витратами на здобуття фаху. Праця айтишників практично не вимагає фінансових вкладень, для цього потрібні інтелект фахівця і комп'ютер. Навіть сьогодні фахівець в умовах дистанційної роботи може отримувати високу зарплату, навіть якщо живе у невеликому місті і витрачає набагато менше, ніж у столиці.
- Фахівці з нанотехнологій. Зазначені рішення використовуються в найрізноманітніших областях промисловості, машинобудуванні, медицині, біоінженерії, агропромисловому секторі, тощо.
- Маркетологи. Торгівля є однією з галузей економіки, що дуже стрімко розвивається. Продавати більше, краще, завойовувати нові ринки та їхні сегменти – конкуренція вимагає професійних рішень.
- Працівники сфери обслуговування. Сфера послуг набрала таких же стрімких темпів розвитку, як і торгівля, саме тому зростає потреба у фахівцях в цій галузі, особливо у HoReCa-сегменті.
- Логісти. Великий обсяг товарів, що необхідно продати, потребує ефективного управління базою логістичних знань з точки зору вищого та середнього рівнів персоналу служб логістики компаній.
- Фахівці з екології. Утилізація відходів, забруднення ґрунтів та водойм, захист зелених насаджень, тощо є актуальними питаннями на сьогодні та у майбутньому як в Україні, так і в усьому світі.

- Хіміки. Найбільшої популярності набуває розробка альтернативних джерел енергії, і, хоча цим займаються і фізики, і екологи, і інженери, проте найбільша відповідальність лежатиме саме на хіміках.

Також актуальними професіями будуть, за даними [6, 10], медики, особливо геронтологи та фахівці естетичної медицини; фахівці альтернативних джерел енергії; журналісти-блогери; генетики-селекціонери; експерти з розвитку територій; оператори безпілотних літальних апаратів; архітектори доповненої реальності; дизайнери одягу, який надрукований на 3D-принтері; архітектори розумних міст, побудованих за смарт-технологіями; персональні аналітики, що будуть підраховувати та балансувати кількісні та якісні показники життя людини; архітектори смарт-мереж; тестувальники вимірювальних смарт-систем; фахівці з альтернативних валют; архітектори баз даних; менеджери у сфері e-commerce.

Із зазначеною вище інформацією старшокласники мають робити вибір щодо своєї професійної зайнятості. Даниленко Г. М., Швець А. М. у роботі [3] зазначають, що більшість учнів вибирають ту професію, яку їм порадили батьки. Про свій майбутній вибір старшокласники дізнаються з Інтернету, прислуховуються до порад друзів та однолітків, беруть до уваги інформацію від вчителів та шкільних психологів, вичитують з книжок, тощо (рисунок)

Рисунок - Розподіл інформації за джерелами [13]

Загалом, учні 16-18 років в цьому віці ще не є впевненими у правильності свого вибору. Їхні бажання не завжди відповідають їх нахилам, здібностям, можливостям, запитам роботодавців, затребуваності на ринку.

Коли абітурієнти вступають до ВНЗ, більшість з них прагне отримати якісну освіту з метою підвищення власної конкурентоспроможності на майбутньому ринку праці. Для покращення професійної орієнтації студентів серед завдань вищої школи можна зазначити:

1. Проведення зустрічей з обдарованими людьми, бізнесменами, спортсменами, художниками, акторами для обговорення можливостей створення і формування професійних якостей

2. Залучення студентів до участі у міжнародних програмах обміну студентами, олімпіадах, конференцій, науково-дослідних роботах.

3. Вивчення запитів, проблемних питань у житті студентів і створення комфортних умов навчання.

4. Сприяти працевлаштуванню студентів.

У [4] зазначається, що психологічні аспекти професійного становлення сучасної особистості — це, насамперед: розвиток професійного «Я», формування відповідної системи мотивів, цілей і смислових орієнтирів – це процес, який включає розвиток самосвідомості, формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання власного професійного майбутнього, побудову еталонів у вигляді ідеального образу професіонала. Особистісне професійне становлення відбувається на основі освоєння суспільно-вироблених уявлень про ідеали, норми поведінки у певній галузі діяльності, за умови професійної готовності до виконання реальних професійних завдань. Основні структурні складові моделі професійного становлення сучасної особистості, це насамперед: розуміння і адекватне сприйняття сучасних соціально-економічних вимог; вдалий вибір професії; оволодіння необхідним рівнем професійної компетентності в певній галузі діяльності; чітке визначення професійних цілей і мотивів щодо власного професійного саморозвитку; орієнтування в складних професійних ситуаціях; прогностичне планування власної стратегії професійного становлення [14].

Суть професійної культури на особистісному рівні виражається мірою освоєння необхідних професійних знань, навичок й умінь, професійного досвіду, ступенем інтеграції професійних і соціальних якостей особистості; здатністю застосовувати сукупність найбільш раціональних способів, прийомів роботи в різних ситуаціях, що складаються в процесі діяльності й забезпечують її високу ефективність. У своєму реальному функціонуванні професійна культура особистості виступає, насамперед, як сукупність конкретних соціально-значущих професійних дій [2].

З боку працедавців, що діють на молодіжному ринку праці, слід враховувати 8 кар'єрних мотивів особистості:

- Техніко-функціональні кар'єрні орієнтації, які показані в тому, що людина зацікавлена, щоб стати професіоналом своєї справи. Цьому працівнику потрібно часто ставити професійні задачі та завдання, щоб він міг показати себе.
- Менеджмент. Такий працівник хоче керувати людьми, вирішити проблеми в колективі, бути головним над проектом, навести порядок в поведінці команди.

- Самостійність і незалежність. Цей робітник прагне завжди працювати сам, у своєму стилі і це забезпечує те, що його не потрібно контролювати, він несе повну відповідальність за проекти.
- Орієнтація на почуття безпеки і стабільність. Ці люди не люблять змін, для них традиційне – це найкраще, вони працюють над довгостроковими проектами і не ризикують нічим.
- Орієнтація на підприємництво характеризує людину, як ту яка постійно знаходиться в русі, має нові знайомства, працює в команді, не любить рутини.
- Орієнтація на служіння показує те, що конкурентоспроможна особистість має бажання спілкуватись з людьми, навчати, консультувати і не створювати конфліктних ситуацій.
- Орієнтація на виклик як випробування сил у чистому вигляді. Ця людина має бажання постійно брати на себе важні і незвичні завдання, нехтує рутинною.
- Орієнтація на стиль життя характеризує робітника, як такого, що постійно шукає баланс між роботою і особистим життям. Виконує проекти по своїй ідеології і так, щоб не віднімати свій вільний час [5].

Таким чином, формувати компетентність майбутніх спеціалістів варто у відповідності до потреб сучасного молодіжного ринку праці, що стрімко оновлюється.

Висновки. Розглянуто спектр професій минулого періоду, вказано зміни ставлення суспільства до різних професій та здійснено огляд перспективних професій майбутнього. Наведено приклади видів професійної зайнятості, що втратили сенс завдяки досягненням науково-технічного прогресу. В результаті дослідження певних джерел визначено концептуальні основи професійної мотивації студентів для підвищення рівня конкурентоспроможності на вітчизняному ринку праці. Елементи наукової новизни полягають у тому, що у статті на основі конструктивного осмислення концептуальних положень управління професійною мотивацією обґрунтовано розвиток основ формування професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах швидкого оновлення стану молодіжного ринку праці. Перспективами подальших наукових розробок має бути розробка рекомендацій стосовно вибору спеціальностей в умовах сучасного стану потреб ринку праці в Україні.

Література:

1. Mariana Bălan. Youth Labor Market Vulnerabilities: Characteristics, Dimensions and Costs. *Procedia Economics and Finance*. Volume 8, 2014, Pages 66-72. URL:https://ac.els-cdn.com/S2212567114000641/1-s2.0-S2212567114000641-main.pdf?_tid=89a322cc-f582-11e7-b70d-00000aab0f6c&acdnat=1515532846_2333f3e62dfe2d31c27ac9e409afdcd

2. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка» // Педагогіка та психологія. 2014. Вип. 45. С. 75–84.
3. Даниленко Г. М., Швець А. М. Проблеми професійного самовизначення сучасних старшокласників. 2017. № 3. С. 34-38.
4. Лозовецька В. Т. Професійне становлення особистості в сучасних умовах праці //Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук праць: Вип. 5. К: Вид-во Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. 2013. С.20 - 25.
5. Шейн Э. Х. Организационная культура и лидерство. СПб.: Питер, 2002. 336 с.
6. 10 професій майбутнього, які стають актуальними. URL: http://24tv.ua/10_profesiy_maybutnogo_yaki_stayut_aktualnimi_n675765
7. Професії, які зникли за останні 100 років // Кореспондент.2015. № 40. С20
8. Дослідження та аналіз вакансій і потреб у вакансій і потреб у кваліфікованих кадрах у кваліфікованих кадрах у країнах ЄС, Республіці країнах ЄС, Республіці Молдова та в Україні, 2013 р., 141 с.
9. П. Лукша, К. Лукша, та ін. Атлас нових професій // Brainstore. 2014. 168 с. URL: http://www.skolkovo.ru/public/media/documents /research/sedec/SKOLKOVO_SEDeC_tlas.pdf
10. «10 головних професій нового десятиріччя» журнал «Форбс» URL:<http://www.forbes.ru/karera/rynok-truda/34702-10-glavnyh-professii-novogo-desyatiletiya?photo=10>.